

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. дн Венка Петрова Кутева – Цветкова, ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", професор в професионално направление 1.2. Педагогика.

Относно: дисертационен труд на тема "Приложимост на метода "case study" за установяване на проявления на агресия в училищна среда" от на Мария Стоянова Петкова за присъждане на образователната и научна степен "доктор" в професионално направление 1.2. Педагогика.

Настоящата рецензия се изготвя на основа на заповед на Ректора на СУ "Св. Климент Охридски", подписана електронно от Елица Петрова Стефанова на 28.05.2021г. и решение от първото заседание на научното жури.

1. Сведения за докторанта

Мария Стоянова Петкова е родена на 16 октомври 1990 г. Завършила в средно образование в профилирана гимназия с изучаване на чужди езици "Митрополит Андрей", гр. Търговище. Притежава бакалавърска степен по "Педагогика", профил "Превантивна и корекционна педагогика" (2009 – 2013) и "магистър" по "Образователен мениджмънт" (2013 – 2014) от СУ "Св. Климент Охридски". Притежава степен "магистър" по "Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред" от Академия на МВР (2013 – 2015). На 10 юли 2017 г. е зачислена като редовен докторант по програма *"Теория на възпитанието и дидактиката" – Основи на педагогическите изследвания* в СУ "Св. Климент Охридски". От 18.05.2021 г. е отчислена с право на защита.

През 2012г. е преминала стаж в отдел "Вътрешна сигурност и обучение" на Държавната комисия за сигурност на информацията, а през 2010г. е била на обучение в лятна програма за предприемачество и лидерство на Фондация "Америка за България".

Трудовият стаж на Мария Петкова включва помощник възпитател в учебен център АДИВА ЗНАНИЕ ЕООД (2017 – 2020) и младши възпитател в 12 СОУ "Цар Иван Асен II" (2014 – 2015).

Притежава отлични умения по английски език и добри по немски. Владее модерни информационни технологии и работа със специализиран статистически софтуер, като SPSS и NVivo.

2. Структура на дисертацията

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедра "Дидактика" във Факултета по Педагогика от 18.05.2021г. Дисертацията е оформена в две книжни тела, като първото (в обем от 271 страници) представя самия труд, а второто (в обем от 357 страници) представлява приложение – доказателствена част към емпиричното изследване.

Дисертацията съдържа въведение, три глави, заключение и библиография. В текста са включени 131 фигури и 12 таблици. Цитираната литература съдържа 123 източника, от които 53 на кирилица и 70 на латиница.

Авторефератът отговаря на изискванията и вярно показва съдържанието на дисертационния труд.

Обект на изследването е методът "изследване на случай" ("case study"), предмет на изследването е приложимостта на този метод за проучване на сложни социалнопедагогически явления, а целта на изследването е да проучи някои негови особености при установяване на феномена на агресия в училищна среда. Целта се обвързва със следните задачи: теоретичен анализ на същността и спецификите на метода и изработване на критерии за приложимост; анализ на някои теории за агресията, отнесено към нейните проявления в училищна среда; провеждане на пробно емпирично изследване и обработка на получените данни; преглед на възможностите и ограниченията на метода за проучване на феномена на агресия в училищна среда.

Целта на първа глава (Същност и особености на метода "case study") е описание на метода "case study" в контекст на педагогическо изследване.

Приведени са позиции на някои автори за същността на понятието "случай", за което се приема определението *всяко явление, изследвано в неговия специфичен контекст*. Подробно се разглеждат някои черти на метода, които го определят като съответстващ на характера на *многоаспектност* и *холистичност* при изследване на сложни социални явления. Специално внимание се отделя на възможностите за *генерализация* и *триангулация*. Обсъдени са и някои ограничения на метода.

Във втора глава (Агресия и особености на проявления в училищна среда) се прави обзор на понятието "агресия" от две гледни точки – като личностна диспозиция и като социален феномен. Направено е терминологично уточнение за разликата между агресия, тормоз и насилие. Специално внимание се отделя на влиянието на кликите и социалните измерения на средата. Очертана е граница между агресията в училищна среда и агресията в детска възраст. Разгледани са профилите на основните участници в агресивния цикъл "насилник", "агресор" и "наблюдател". Накрая се разглеждат възможностите на метода "case study" да установява агресивни прояви в училищна среда.

Трета глава (Емпирично изследване на възможностите на метода "case study" за установяване на проявление на агресия в училищна среда) е посветена на емпиричното изследване, което стъпва върху теорията от първите две глави. Описан е научният апарат на емпиричното изследване (обект, предмет, цели и задачи). Приведено е описание на емпиричните методи и инструментариума на изследването (полустандартизирано интервю, фокус-групи, неструктурирани наблюдения и работа с документи). Описани са методите за обработка и анализ на получените данни и процедурата за подбор на извадките. Представен е анализ на резултатите от емпиричното изследване: обработка и анализ на данни от интервюта и фокус групи; обработка и анализ на данни от наблюдения; обработка и анализ на данните от работата с документи. Описан е конкретния подход на триангулация на данните, въз основа на която е изведена типология на агресивните прояви в училищна среда.

Техническото оформяне на дисертационния текст е изпълнено на много добро ниво. Фигурите и таблиците са форматирани изрядно.

3. Наукометрични показатели

По дисертацията са представени 3 научни публикации (общо 30 точки), които покриват минималните изисквания за ОНС "доктор". Две от тях са вече публикувани, а третата очаква такова.

4. Приноси

Дисертационният труд съдържа теоретични и приложни приноси. Изказвам принципно съгласие с тяхната формулировка в края на дисертацията, като предлагам следната структурна редакция.

Теоретични приноси

- Изведена е концептуална рамка за възможностите за приложение на метода "case study" за изследване на сложно социално явление в рамките на дадено педагогическо изследване.

- Предложени са обосновани определения с ясно очертани различия за понятията "тормоз в училищна среда", "насилие в училищна среда", "агресия в училищна среда" и "агресия в детска възраст".

- За специфичен научен принос приемам завършения характер на дисертацията, която дава сама по себе си цялостна работна схема за други изследователи, желаещи да ползват метода "case study". В хода на текста могат да се оформят нови изследователски теми.

Приложни приноси

- Изведена е класификация според обществената опасност на агресивните прояви в училищна среда, както и типология на агресивните прояви по модела на "Прозореца на Джохари".

- Разискван е проблемът за етичните норми при изследването на теми от сходно естество.

- Показано е, че методът "case study" позволява ефективно приложение за идентификация на агресивни прояви в училищна среда и се демонстрират конкретни пътища, по които това се случва.

- Обсъдени са ограниченията и предимствата на отделни ("case study") изследователски процедури за установяване на агресивни прояви в училищна среда.

- Разработени са въпросници за интервюта за различни социални групи, обединени под обща концептуална рамка.

- Голямо количество първични емпирични данни са предоставени на вниманието за обработка от други изследователи.

Като своеобразен принос отбелязвам стремежа на авторката да насочи изследването към по-широка работна рамка. Модерните методи за извличане на информативни образци от неструктурирани данни (както и постоянно нарастващите възможности за добиване на данни) наистина разкриват нови идейно-технически хоризонти пред социалните и поведенческите науки.

Може само да се приветстват лекотата и ентузиазма, с които авторката намира спокойни пътища между острите рифове на новите възможности.

5. Препоръки

Дисертацията би спечелила, ако беше ползвано сравнение с резултати от класически статистически експеримент за училищната агресия.

6. Заключение

Изложените дотук факти и обстоятелства ми дават основание да приема, че целта и задачите на изследването са постигнати на достатъчно високо ниво в качествен и количествен план в съответствие с изискванията за придобиване на образователна и научна степен "доктор".

Представеният дисертационен труд "Приложимост на метода "case study" за установяване на проявления на агресия в училищна среда" напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и на

Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ "Св. Климент Охридски".

Въз основа на посочените активи и приноси, давам **положителна оценка** на дисертационния труд на Мария Стоянова Петкова и предлагам на уважаемото научно жури да **присъди** образователната и научна степен "доктор" в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика – Основи на педагогическите изследвания).

12 юли 2021 г.
гр. Велико Търново

Проф. дн Венка Кутева – Цветкова
Подпис: _____ П _____